

XIII Wyprawa Górska w Beskid Niski

Miejscem XIII Wyprawy Górskiej AKTK w dniach 30 IV – 3 V 2011 r. była część Beskidu Niskiego położona koło Dukli. Miasteczko to jest doskonałym punktem wypadowym w pobliście góry. W tej okolicy występuje największe obniżenie w całych Karpatach – Przełęcz Dukielska (500 m). O zorganizowaniu wyjazdu w tę okolicę, oprócz walorów turystyczno krajoznawczych, zdecydował fakt, iż po tym terenie wielokrotnie wędrował ks. Karol Wojtyła. Ostatni raz, jako papież Jan Paweł II, odwiedził Duklę w 1997 r. Zatem zamiast jechać na beatyfikację Naszego Papieża do Rzymu postanowiliśmy (w 14 osób udać) się jego śladami po polskiej ziemi i w ten sposób uczcić pamięć Wielkiego Polaka.

Beskid Niski to najniższe, najbardziej rozległe i dzikie pasmo górskie całego łuku Karpat. Stanowi wschodni kraniec Karpat Zachodnich. Beskid ten od wschodu graniczy z Bieszczadami, od płn. wschodu z Pogórzem Bukowskim, z Kotliną Sądecką od zachodu, od płd. zachodu z Beskidem Sądeckim, a od północy z Pogórzem Środkowo-beskidzkim. Po stronie polskiej najwyższy szczyt to Lackowa (997 m), a po słowackiej to Busov (1002 m). Ważniejsze rzeki: Oslawica, Wisłok, Jasiołka, Wisłoka, Ropa i Biała Dunajcowa, należą do zlewni Morza Bałtyckiego.

Występują tu licznie urokliwe doliny i atrakcyjne przełomy rzek oraz mnóstwo śladów dawnej świetności miasteczek i wsi, w tym drewniane cerkwie. W centrum Beskidu Niskiego znajduje się Magurski Park Narodowy, a we wschodniej części Jaślicki Park Krajobrazowy. W XIX w. na terenie Beskidu Niskiego odkryto złoża ropy naftowej. Ich przemysłową eksplorację rozpoczął Ignacy Łukasiewicz – konstruktor lampy naftowej. Obszar ten stał się pierwszą prowincją naftową na świecie, zwaną Gorlickim Zagłębiem Naftowym. To tutaj zaczęto stosować nowoczesne metody wierceń i poszukiwań ropy naftowej. W niewielkich ilościach ropa naftowa i gaz wydobywane są na tych terenach do dzisiaj.

Widok z Cergowej na Jasionkę (fot. K. Pawlak)

Od VIII w. zaczął się napływ Słowian na tereny Beskidu Niskiego. Ziemię tę zamieszkiwało plemię Łędzian, tworzących protoparństwo. Od najdawniejszych czasów przez przełęcz Beskidu Niskiego biegły trakty handlowe na południe i wschód. Teren ten jednak był przez dłuższy czas wyludniony kolejnymi najazdami Tatarów. Dopiero Kazimierz Wielki rozpoczął ich zasiedlanie. Jednocześnie od XIV w. docierały tu migracje pasterzy wołoskich, którzy miesząc się na przestrzeni wieków z ludami ruskimi, pod wpływami polskimi i węgierskimi utworzyli nową grupę etniczną, zwaną od II poł. XIX w. Łemkami. W 1657 r. zniszczenia przyniosły wojska Rakoczego. Natomiast w latach 1768-1772 Beskid Niski był silnym bastionem konfederatów barskich. W 1915 r. pod Gorlicami rozegrała się jedna z największych bitew I wojny światowej. We wrześniu 1944 r. operacja dukielsko-preszowska pochłonęła ponad 100 tys. ofiar i wyrządziła ogromne straty materialne. Od 1943 r. na tych terenach walczyła z Polakami Ukraińska

Powstańcza Armia (UPA). Od roku 1945 przesiedlano Łemków w głąb ZSRR, a od 1947 r. (trakcie akcji „Wisła”) na tzw. Ziemię Odzyskaną.

Po ponad 4 godz. jazdy z Kielc zostaliśmy zakwaterowani w Szkolnym Schronisku Młodzieżowym w centrum Dukli, urządzonym w kamienicy z XIX w. O godz. 14.30 udaliśmy się na pierwszą wycieczkę, zaczynając od poznania dziejów miasteczka. Pierwsza wzmianka o Dukli pochodzi z 1336 r. Prawa miejskie osada otrzymała w 1380 r. Po zniszczeniu miasta przez Siedmiogrodzian w 1474 r. ponowna lokacja miasta nastąpiła w 1504 r. Od początku swojego istnienia miasto było własnością prywatną możliwych rodów: Jordanów, Męcińskich, Mniszchów, Ossolińskich i Stadnickich. W 1656 r. przebywał w Dukli wracający ze Śląska do Lwowa król Jan Kazimierz. Okres świetności miasto przeżyło pod rządami Mniszchów w końcu XVII i w XVIII w. Przebudowali oni obronny zameczek Męcińskich z XVI w. we wspaniałą rezydencję. Wówczas, poza Puławami i Warszawą, Dukla była najznaczniejszym ośrodkiem kulturalnym w kraju. W czasach austriackich w mieście była siedziba cyrkułu (sądu powiatowego). Zniszczenia przyniósł miastu pożar w 1884 r. i walki w latach 1914/15. Od chwili utworzenia kolei żelaznej na Podkarpaciu miasteczko straciło swoje znaczenie i nigdy nie wróciło do dawnej świetności. Przed II wojną światową ok. 75% mieszkańców Dukli stanowili Żydzi, którzy zostali zgładzeni przez Niemców koło Barwinka w 1942 r. W czasie walk w 1944 r. miasto zostało niemal całkowicie zrównane z ziemią. Po wojnie odbudowano zabytki miasta oprócz synagogi i komory celnej.

Ratusz i rynek w Dukli (fot. K. Pawlak)

Z rynku udaliśmy ul. Cergowską, przy której znajdują się ruiny synagogi z ok. 1758 r. Dalej żółty szlak prowadzi w kierunku Cergowej - wsi założonej w 1359 r. i góry o tej samej nazwie. Cergowa, z powodu swego ukształtowania, nazywana jest beskidzkim Giewontem.

Widok Cergowej od Lubatowej (fot. M. Idkowiak)

Na stokach tej góry utworzono rezerwat „Tysiąclecia”. Po ok. godzinnym marszu dotarliśmy do Złotej Studzienki. Jest to kotlinka z kapliczką i źródłem, gdzie wg legendy rozpoczął pustelnicze życie św. Jan z Dukli. Dalej wędrowaliśmy niebieskim szlakiem, wzdłuż którego kryje się wiele jaskiń szczelinowych. Z Nowej Wsi rozpościerał się malowniczy widok na dolinę Jasiołki. Po jej przekroczeniu, wzdłuż kamieniołomu, udaliśmy się w masyw Mszany. Wtedy zaczęło padać. Przed godz. 18-tą naszym

oczom ukazała się Pustelnia św. Jana z Dukli, gdzie spotkaliśmy ojca Tadeusza. Zwyczajem jest, że jeden Bernardyn z klasztoru w Dukli mieszka tu od maja do października. Zakonnik zaprosił nas do domu pustelnika na herbatę oraz przybliżył historię Pustelni i postać św. Jana z Dukli.

Pustelnia św. Jana z Dukli (fot. P. Suder)

Św. Jan urodził się w Dukli ok. 1414 r. W młodości przez 3 lata wiodł w pobliskich lasach pustelnicze życie. Ok. 1434 r. wstąpił do Franciszkanów w Krośnie. Następnie przeniósł się do Lwowa. W 1463 r. przeszedł do Bernardynów (ściślejszej formacji Franciszkanów). Zasłynął jako kaznodzieja i spowiednik. Zmarł otoczony czcią świętości we Lwowie w 1484 r.. Jan z Dukli został ogłoszony błogosławionym w 1733 r., zaś świętym w 1997 r. Wg legendy św. Jan objawił się Amalii Mniszchowej (właścicielce Dukli) ok. 1768 r., polecając jej wybudować na miejscu swej pustelni kaplicę. Drewnianą kaplicę z 1769 r. strawił pożar w 1883 r. Obecna neogotycka kaplica pochodzi z pocz. XX w. Poniżej kaplicy znajduje się taras ze sztuczną grząz ze źródłem. Z okolicy Pustelni rozpościerają się przepiękne widoki, które o tej porze roku ujmują swym urokiem.

Widok z okolic Pustelni św. Jana (fot. K. Sabat)

Drugiego dnia (1 maja) powtórzyliśmy odcinek trasy z Dukli do Złotej Studzienki, skąd ok. godz. 9.30 dosyć stromym zboczem zaczęliśmy godzinne podejście na wierzchołek Cergowej (716 m). Tutaj żółty szlak łączy się z głównym szlakiem beskidzkim (czerwonym), którym dalej biegła nasza wędrowka w kierunku Lubatowej.

Kościół w Lubatowej (fot. K. Sabat)

W trakcie schodzenia wąskim grzbiem od czasu do czasu można było podziwiać widoki na północnym wchodzie. Po dłuższym czasie przeszliśmy przez dolinę Jasionki i wyszliśmy z lasu. Tutaj już zaczynają się Wzgórza Rymanowskie.

Z biegnącej wzgórzem drogi z Jasionki do Lubatowej rozpościera się piękny widok na Cergową.

Zabudowa uzdrowiskowa w Iwoniczu Zdroju (fot. K. Pawlak)

Po kilku minutach naszym oczom ukazała się Lubatowa – rozległa wieś w dolinie Lubatówki, której początki sięgają XIV w. Wznosi się tu strzelisty, neogotycki kościół św. Stanisława Bpa z 1921 r. Obok kościoła znajduje się pomnik pomordowanych przez Hitlerowców. Stąd wiedzie wąska asfaltowa droga do Iwonicza Zdroju, położonego nad potokiem Iwonka. Początki tego uzdrowiska sięgają II poł. XVI w., ale jego świetność przywróciła na pocz. XIX w. rodzina Załuskich. Właśnie z tego okresu pochodzi większość drewnianej zabudowy w centrum miasta. Ok. 14.45 udaliśmy się rozległym lasem przez dolinę potoku Flora na Suchą Górę (611 m) i dalej przez dolinę potoku Świętokrzyskiego w kierunku Rymanowa Zdroju. Pod koniec wędrowki zaczęło padać i zrobiło się bardzo zimno. Pod neogotyckim kościołem (z 1926 r.) św. Stanisława Bpa w Rymanowie Zdroju byliśmy punktualnie o godz. 17-tej. Historia tego dużego uzdrowiska, położonego nad rzeką Tabor, sięga II poł. XIX w. i związana jest z rodziną Potockich. Do naszych czasów zachowało się kilka budowli uzdrowisko-wych z końca XIX w. Obecnie jest to jedno z czołowych uzdrowisk chorób dzieci. Stąd PKS-em dojechalismy do Dukli przesiadając się w Miejsu Piastowym, gdzie zdążyliśmy jeszcze odwiedzić neogotycki kościół NMP z 1888 r.

Cerkiew w Chyrowej (fot. K. Sabat)

Kolejnego dnia (2 maja) o godz. 8.30 wyruszyliśmy z Dukli żółtym szlakiem w masyw Chyrowej. Na obrzeżach miasta znajdują się dwa zabytkowe cmentarze żydowskie. W takie podejścia rozpościerają się piękne widoki na Duklę i Cergową. Dalej ścieżka biegnie lasem przez Łazy Chyrowskie i dochodzi do szlaku czerwonego. Po wyjściu z lasu rozpościera się rozległy widok na okoliczne góry i dolinę potoku Iwielka, a w niej Chyrową – starą beskidzką. Tutaj znajduje się klasyczna greckokatolicka cerkiew łemkowska z 1770 r. Stąd ok. godz. 12.30 wyruszyliśmy w dalszą drogę przez Danię (696 m) do częściowo odsoniętej Polany (651 m), gdzie mogliśmy podziwiać panoramę doliny Wisłoki na południowym zachodzie. O godz. 15-tej zdobyliśmy Łysą Górę (641 m), a z jej mniejszego, odkrytego wierzchołka (628 m) rozpościera się ciekawy widok na wschód.

Widok z Łysej Góry (fot. K. Sabat)

Następna całkowicie odsonięta kulminacją była Grzywacka (567 m). Tutaj wybudowano krzyż milenijny z platformą widokową, skąd rozpościera rozległa panorama we wszystkich kierunkach. Ciekawe widokowo jest także zejście zielonym szlakiem do Nowego Żmigrodu, gdzie byliśmy tuż po godz. 17-tej. Jest to jedna z najstarszych beskidzkich osad, której początki sięgają XIII w.

Na Grzywackiej (fot. M. Idkowiak)

W okresie od pocz. XIV w. do 1934 r. Nowy Żmigrod był miastem. Ten gród obronny swój rozwój, ale również liczne najazdy, zawdzięcza położeniu na jednym z głównych szlaków handlowych na Węgry. W 1769 r. pod miastem powstał warowny obóz konfederatów barskich. Zaś w 1849 r. gościł tutaj car Mikołaj I. Miasteczko znacznie ucierpiało podczas walk o Przełęcz Dukielską. Najcenniejszym zabytkiem jest gotycki kościół św. Piotra i Pawła z XVI w. z barokowym wyposażeniem. Wieczorem obyło się spotkanie integracyjne uczestników Wyprawy.

Dzwonnica kościoła św. Piotra i Pawła w Nowym Żmigrodzie (fot. K. Sabat)

Ostatni dzień Wyprawy (3 maja) spędziliśmy na bliższym poznaniu zabytków Dukli. Zaczęliśmy od rynku, na środku którego stoi ratusz z XVII w., przebudowany na neogotycki w XIX w. Większość zabudowy rynku pochodzi z XIX w. Następnie zwiedziliśmy Muzeum Historyczne mieszczące się w pałacu Mniszchów, wniesionym w latach 30. XVII w. W jego otoczeniu rozmieszczono ekspozycję sprzętu wojskowego z II wojny światowej. Za pałacem znajduje się dawny park w stylu francuskim oraz kaplica grobowa

Męcińskich z 1875 r. Dalej na wzgórzach, wznosi się barokowy klasztor Bernardynów z 1750 r. i kościół św. Jana z Dukli z 1764 r.

Kościół św. Jana w Dukli (fot. M. Idkowiak)

Tutaj w bocznej kapliczce znajduje się rzeźbiona srebrzysta trumna Jana z Dukli. Za klasztorem znajduje się cmentarz z I i II wojny światowej. Wracając do centrum mogliśmy podziwiać przepiękny rokokowy kościół parafialny św. Marii Magdaleny, zbudowany w 1747 r. Wnętrze kościoła urządzone jest z przepychem w lustra i rokokowe rzeźby. W kaplicy znajduje sławny nagrobek Marii Mniszchowej z 1773 r. dłuta Jana Obrockiego ze Lwowa. Ok. godz. 12.30 opuściliśmy Duklę, udając się już w drogę powrotną.

Kościół św. Marii Magdaleny w Dukli (fot. M. Idkowiak)

Ostatnim punktem naszej Wyprawy było zwiedzanie Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce. Jest to jedyne w Polsce muzeum na terenie czynnej kopalni ropy naftowej. Zgromadzono tutaj mnóstwo eksponatów od czasów Łukasiewicza po dzień dzisiejszy.

Replika wiertnicy ręcznej z 1862 r. w muzeum w Bóbrce (fot. K. Sabat)

W Kielcach, pomimo że to był 3 maja, wieczorem termometry wskazywały „0”, jednakże kolejny majowy tzw. długi weekend można zaliczyć do w pełni udanych.

Krzysztof Sabat